

ТМ	Г. XXVII	Бр. 4	Стр. 573 - 586	Ниш	октобар - децембар	2003.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 159.97:616.895.4

Оригинални научни рад

Примљено: 24.03.2003.

Константин Момировић
Институт за криминолошка
и социолошка страживања
Београд

Петар Костић
Филозофски факултет
Ниш

ПСИХОПАТИЈА И ДЕПРЕСИВНОСТ

Резиме

Случајном узорку од 666 испитаника мушког пола, старих 18 година, задат је један тест депресивности и сет мера психопатског склопа личности. Релације психопатског склопа личности процењене су симетричним, асиметричним и сегменталним коефицијентима корелације. Резултати су показали да између психопатског склопа личности и депресивности постоје не само значајне, већ и супстанцијалне релације. Међутим, те су релације генуино асиметричне, јер је на основу психопатских карактеристика личности могуће значајно боље проценити степен депресивности, него што је на основу степена депресивности могуће проценити било који модалитет психопатског склопа личности.

Кључне речи: психологија, депресивност

Увод

Међу психијатрима, али нажалост и међу многим психолозима влада уверење да депресивност није карактеристика особа са асоцијалним поремећајима понашања, дакле особа са психопатским склопом личности (Blackburn, 1975; 1985; Cleckley, 1976; Hare, 1970; Настовић, 1985; Радуловић, 1998 итд). Међутим, ово уверење није у складу ни са кибернетичким моделом регулативних функција (Хорга, Игњатовић, Момировић и Гредељ, 1982; Момировић, Хорга и Боснар, 1982; Момировић, Волф и Цамоња, 1992) ни са узгредним резултатима неких истраживања релација конативних поремећаја и поремећаја процеса социјализације. Момировић и Хошек (1997) су, при анализи релација између поремећаја неуралних регулативних

функција и поремећаја процеса социјализације, нашли да између депресивности и неких мера психопатског склопа личности постоје, код мушкараца који се налазе у апроксимативно стационарној фази формирања конативних функција, значајне корелације које су варирале у распону од .32 (са психопатском агресивношћу) до .59 (са регресивном дисоцијацијом). Сличне резултате добили су још раније Хорга, Игњатовић, Момировић и Гредел (1982) у својој анализи структуре конативних карактеристика. Због тога је циљ овог истраживања да ове резултате провери на најједноставнији могући начин на једном репрезентативном узорку младих испитаника мушког пола.¹

Метод

Из популације становника Србије, старих 18 година, случајно је изабран узорак од 666 испитаника² мушког пола којима је примењен тест депресивности Д6РР, дериват теста Д6 из батерије 18ПФ (Момировић, 1971), односно ревизије тог теста Д6Р коју су начинили Волф и Пришлин (Пришлин, Момировић и Волф, 1988). Д6РР се састоји од 20 Ликертових скала чије су формулације наведене у табели 1.

У исто време и под истим условима истим испитаницима је задано 5 мерних инструмената, формално за процену поремећаја социјализације, али стварно за процену психопатских црта личности које је предложила А. Хошек (Хошек, 1994; 2000). Кодне ознаке, предмети мерења, репрезентативност, поузданост, конвергенција индикатора и хомогеност свих примењених мерних инструмената приказани су у табели 2.

Метријске карактеристике ових тестова израчунате на основу формалних дефиниција репрезентативности, поузданости, конвергенције индикатора и хомогености (Момировић, Волф и Поповић, 1999), а не на ниједан од емпиријских поступака за њихову процену који се обично наводе у психометријским текстовима. У ту је сврху примењен програм RTT1 (Момировић, 2002).³

¹ Паралелна анализа учињена је и на једном узорку испитаника женског пола. Како и у овом подручју постоји значајан сексуални диморфизам резултати те анализе биће саопштени у посебном раду.

² Као што је добро познато, овај ефектив узорка дозвољава да се било који коефицијент корелације продукт-момент типа процени са погрешком мањом од једне десетине његове асимптотске стандардне девијације уз погрешку закључивања мању од 0.01.

³ Како се види из податак о метријским карактеристикама примењених мерних инструмената, Д6РР, а и остали примењени тестови, осим теста регресивне дисоцијације, имају сасвим задовољавајуће метријске карактеристике и на ово узор-

Табела 1. Ставке теста ДБРР

Ставка	Формулација
01	Понекад имам изразито осећање да сам бескорисан
02	Често се осећам веома усамљен
03	Често осећам, иако ми све добро иде, да ми није стало ни до чега
04	Волео бих да дуго седим на обали и посматрам реку како тече
05	Осећам да сам уморан од свега
06	Оно што ми се догађа казна је за моје грехе
07	Понекад данима не могу ништа да једем
08	За мене ништа на свету није важно
09	Знам да више никад нећу бити срећан
10	Изгубио сам све што је за мене имало неког значаја
11	Живот ми је прошао узалуд
12	Мој живот је био толико пун несреће да жалим што сам се родио
13	Немам воље ни за какав посао
14	За мене је живот одавно изгубио сваки смисао
15	Никада нисам био толико несрећан као сада
16	Често сам утучен
17	Дешавало ми се да не могу да почнем да радим
18	Желео бих да могу бити тако срећан као други људи
19	Живот је за мене само патња и мучење
20	Лако клонем духом

Табела 2. Називи, предмети мерења, репрезентативност (ψ), поузданост (α), конвергенција индикатора (ξ) и хомогеност (χ) примењених мерних инструмената

Тест	Предмет мерења	ψ	α	ξ	χ
ДБРР	депресивност	.846	.929	.871	.804
ДЕЛТА1	психастенична дисоцијација	.869	.934	.895	.674
ДЕЛТА3	регресивна дисоцијација	.762	.881	.804	.511
СИГМА1	психопатска агресивност	.812	.906	.805	.589
СП5	хистерична агресивност	.848	.931	.886	.646
АБЕР	аберантно понашање	.804	.913	.833	.482

Из варијабли за процену психопатског склопа личности дери-вирана су четири индекса психопатије као Буртова (BURT), Хоте-

ку испитаника. Изгледа, међутим, да ДЕЛТА3, који на одраслим испитаницима има изванредне метријске карактеристике (Хошек, 1994; 2000), није сасвим примерен испитаницима ове доби.

лингова (HOTELLING), Гутманова (GUTTMAN) и Раова (RAO) прва латентна димензија тих варијабли.

Релације депресивности са варијаблама за процену психопатског склопа личности и индексима психопатије анализиране су на основу Пеарсон-Браваисових коефицијената корелације, асиметричних коефицијената корелације које су предложили Момировић и Хошек (1999) и Рудасевих мера пропорције популације у којој те релације нису једнаке нули (Рудас, 1998). У ту су сврху примењени програми ТАУЗ (Момировић, 2002) и СЕГАН (Момировић, 2001).

Након тога скуп испитаника је подељен, техником вишеструког сечења, на подскуп непсихопата и подскуп психопата. У подскуп психопата уврштени су сви испитаници који су имали изнадпросечне резултате на свим мерама психопатског склопа личности. Ова техника⁴ одвојила је психопате од непсихопата са коефицијентом сепарације од .632 и коефицијентом апостериорне класификације од .863; скуп психопата препознат је са коефицијентом репродукцибилности од .952.

Разлике у степену депресивности између непсихопата и психопата анализиране су затим под каноничким моделом једнофакторске анализе варијансе, којој је придружена и метода вишеструке класификације.

Резултати

Резултати добијени корелацијском анализом приказани су у табелама 3 и 4. У тим табелама су са **p** означени обични продукт-момент коефицијенти корелације, са **τ_{12}** асиметрични коефицијенти корелације код којих је депресивност имала статус критеријске варијабле, са **τ_{21}** асиметрични коефицијенти корелације код којих је

⁴ Проблем детекције психопата може се решавати на много различитих начина који обично дају врло различите резултате. МС техника примењена у овом раду, којом је откривено 18.2% испитаника са психопатским склопом личности, готово увек открива најмањи постотак психопата у неком узорку. Друге методе, примењене у компаративне сврхе, прогласиле су психопатама много већи број испитаника. Тако је итеративна примена линеарних класификатора, реализована програмом AUTOTAXX (Зорић и Момировић, 2000) у скуп психопата уврстила 28.1% испитаника; неуронска мрежа NEUROTAX (Момировић, 2002), која ради уз помоћ учитеља, сматрала је да у скуп психопата спада чак 48.6% испитаника, а сличан је резултат произвела и неуронска мрежа EXPLORER (Момировић, 2003), која ради без учитеља, јер је сматрала да у узорку има 44.6% психопата. Класичне таксономске методе, као што су Ward-ова метода хијерархијског груписања и Diday-ева метода покретних облака нису биле у стању да открију неки хомогени скуп испитаника са јасним психопатским склопом личности, јер су у скуп аберантних испитаника уврstile и многе неуротике.

депресивност имала статус предикторске варијабле, а са σ Рудасеви сегментални коефицијенти асоцијације. Погрешка типа I при одбацавању хипотезе да је корелација мера психопатског склопа личности или индекса психопатије и депресивности једнака нули била је, за све израчунате мере асоцијације, мања од 10^{-3} , па стога нису приказани тестови значајности ових коефицијената.

Табела 3. Релације мера психопатског склопа личности и депресивности

Test	r	τ_{12}	τ_{21}	σ
DELTA1	.710	.759	.714	.590
DELTA3	.550	.606	.566	.462
SIGMA1	.479	.532	.484	.408
SP5	.683	.729	.694	.568
ABER	.298	.324	.312	.265

Табела 4. Релације индекса психопатије и депресивности

Indeks	r	τ_{12}	τ_{21}	σ
BURT	.670	.717	.677	.556
HOTELLING	.680	.729	.690	.554
GUTTMAN	.697	.747	.710	.577
RAO	.711	.760	.725	.589

Очигледно је према томе да између психопатског склопа личности и депресивности постоје не само значајне, већ и супстанцијалне релације. Међутим, те су релације генуино асиметричне, јер је на основу психопатских карактеристика личности, а поготово на основу индекса психопатије, могуће значајно боље проценити степен депресивности, него што је на основу степена депресивности могуће проценити било који модалитет психопатског склопа личности или било како израчунати индекс психопатије

Резултати добијени анализом варијансе приказани су у табелама 5 и 6. У табели 5 са n је означен број непсихопата, односно психопата, са μ аритметичке средине, са β нестандардизовани парцијални регресијски коефицијенти за предикцију припадања тим скуповима на основу резултата у тесту депресивности, а са c постотак апостериорно исправно класикованих испитаника У табели 6 са η је означен интергрупни коефицијент корелације, са F резултат теста значајности разлика аритметичких средина непсихопата и психопата у тесту депресивности, са p значајност те разлике, а са c укупан постотак исправно класификованих испитаника.

Табела 5. Број и постотак испитаника, аритметичке средине, парцијални регресијски коефицијенти резултата у тесту депресивности за идентификацију непсихопата и психопата и постотак исправно класификованих испитаника на основу резултата у тесту депресивности

Група	n	%	μ	β	c
Непсихопати	541	81.2	33.43	-2.50	80.6
Психопати	125	18.8	46.73	10.80	59.2

Табела 6. Интергрупни коефицијент корелације, резултати теста значајности разлика непсихопата и психопата у тесту депресивности и укупан постотак исправно класификованих испитаника

η	F	p	c
.456	174.22	.000	76.6

Психопати имају дакле значајно и знатно већи степен депресивности од непсихопата, тако да је само на основу резултата у тесту депресивности могуће разликовати непсихопате и психопате са коефицијентом препознавања од .766 и коефицијентом сепарације од .456.

Како је дакле јасно да између психопатског склопа личности и депресивности постоји неочекивано висока веза, има смисла размотрити неке импликације добијених резултата.

Дискусија

Дефинитивно је дакле јасно из ових резултата да је тврдња да депресивност није карактеристика психопата једна од многих заблуда које се односе на психичке карактеристике ове несретне популације. Ова је заблуда истог реда величине, али не и са истим последицама, као и заблуда да су психопати надпросечно интелигентне особе која је оборена резултатима низа истраживања проведених у неколико последњих година.⁵

Међутим, има и других индикација да између психопатије и депресије постоје значајне везе. На једном узорку од 289 одраслих испитаника, којима је примењен ММПИ 202 (Биро и Бергер, 1981), добијена је корелација од .72 између скала Pd (психопатске девијације) и D (депресивност). Та је корелација била практички симетрична, јер су коефицијенти износили .73, односно .74.

⁵ Најважнији резултати тих истраживања који се односе на субпопулацију психопатских криминалаца могу се наћи у Момировић и Поповић (2002).

Навешћемо још три емпиријска доказа о високој позитивној корелативној вези неких, у пракси, често примењиваних мера психопатије и депресије. У сва три случаја инструмент за процену обе варијабле је био ММПИ 202. У првом случају, на узорку од 143 правоснажно осуђених криминалца корелација Pd и D скале је била 0.62. У другом истраживању на узорку од 290 војника на одслужењу војног рока корелација ових скала је била 0.66 (Дедић, 1999). У трећем случају испитано је 340 клинички здравих, когнитивно и конативно позитивно селекционисаних мушкараца, старих од 18 до 22 године. Корелација Pd и D скале на овом узорку испитаника је била 0.55 (Костић, 1989).

Још су убедљивији резултати добијени на репрезентативном узорку од 647 мушкараца, старих од 19 до 27 година. Тим је испитаницима примењена оригинална верзија теста Д6, која има коефицијент поузданости од .97, и девет тестова психопатског склопа личности. Корелације тих тестова са тестом депресивности Д6 приказане су у табели 6.

Табела 7. Корелације депресивности са неким индикаторима психопатског склопа личности добијене на узорку од 647 младих одраслих мушкараца

Индикатори психопатије	Предмет мерења	Д6
Н14	импулсивност	.61
Т15	базична агресивност	.58
СИГМА1	психопатска агресивност	.44
СИГМА2	анална агресивност	.25
СИГМА3	орална агресивност	.32
СП5	хистерична агресивност	.51
СП2	харишна агресивност	.37
СП3	протензивна агресивност	.37

Постављају се стога два питања. Прво, и мање важно, је питање како то, да упркос евидентним емпиријским доказима да то није тачно, још увек међу многим људима који се баве, или верују да се баве, људским понашањем, влада уверење да психопати нису депресивне особе. Друго, много важније питање је који су стварни генератори веза између психопатије и депресивности.

Одговор на прво питање треба, по свему судећи, тражити у испитивању метода којима се служи највећи број психијатара и психолога који се баве психопатијом, дакле оном нозолошком категоријом која се у савременим класификацијским схемама назива антисоцијални поремећаји личности. Како верују да је психопатија или болест, или аберантни склоп личности, а не континуирана психофизиолошка карактеристика, логично је да се при доношењу својих судова

понајвише служе уопштавањем клиничког искуства, а не мерењем и рачунањем. По природи ствари број испитаника у клинички оријентисаним истраживањима мора бити ограничен, а узорак изабран на неки пригодан начин, па се већ стога у резултате тих истраживања слабо може веровати. Осим тога, ако се нешто не тражи, не може се ни открити, поготово ако испитаници нису на систематски начин описани репрезентативним узорком варијабли изведених из поузданих и ваљаних мерних инструмената. Ако се томе дода и врло умерена вештина у примени аналитичких метода и техника, или чак одбојан став према статистици и анализи података уопште, типичан за психијатре и многе клиничке психологе, онда није ни чудо што у вези са психопатијом има толико заблуда и предрасуда.

Одговор на друго питање није могуће формулисати без дубљих анализа релација између психопатског склопа личности и депресивности изведених на различитим узорцима испитаника који су описани не само добро изабраним индикаторима психопатије, већ и различитим мерама депресивности, јер као ни психопатија, ни депресивност није јединствени ентитет. Те анализе морају бити проведене различитим аналитичким техникама, укључујући пре свега каузално моделирање, али и каноничке и квазиканоничке методе, таксономске методе, па и неуронске мреже које емулирају било коју овом проблему примерену методу за анализу података. Тек ће тада бити могуће да се постави неки заиста разумни и тестабилни скуп хипотеза о природи веза између психопатије и депресивности.

Ипак, могуће је већ сада о томе поставити две хипотезе које се, премда привидно веома разликују, међусобно не искључују. Обе имају упориште у резултатима емпиријских истраживања проведених на довољно репрезентативним узорцима испитаника.

Прва хипотеза заснована је на психоаналитичкој теорији о генези психичких поремећаја. По тој хипотези узрок коваријабилитета депресивности и психопатских карактеристика је неспособност его формације да разреши конфликт између ида и суперега. У табели 8 су корелације скале ергичке тензије (Q_4), којом су процењене пулсије ида, и скала снаге суперега (G) и ега (C), процењене Кателовим тестовима из батерије 16ПФ, форма А+Б, са интензитетом депресивности и карактеристикама психопатског склопа личности добијене на репрезентативном узорку од 647 мушкараца старих од 19 до 27 година.

Како се види из ове табеле, конфигурација коефицијената корелације је у сасвим добром складу са психоаналитичком хипотезом о узроцима коваријабилитета психопатије и депресивности.

Табела 8. Корелације ида, ега и суперега са психопатским карактеристикама и мером депресивности на узорку од 647 мушкараца старих од 19 до 27 година

	ДЕЛТА1	ДЕЛТА3	СИГМА1	СП5	Д6
ИД (Q₄)	.58	.43	.36	.51	.42
ЕГО (C)	-.69	-.58	-.48	-.58	-.60
СУПЕРЕГО (G)	-.50	-.43	-.50	-.46	-.46

Друга хипотеза заснована је на кибернетичком моделу регулативних функција. По тој хипотези узрок коваријабилитета депресивности и психопатских карактеристика су глобални поремећаји система за регулацију и контролу неуралних функција, а нарочито система за координацију и контролу конативних функција (ДЕЛТА), интеграцију и евалуацију конативних функција (ЕТА), и система за регулацију и контролу агресивних реакција (СИГМА), који су праћени поремећајима система за регулацију и контролу одбрамбених реакција (АЛФА) и система за неуралну контролу органских функција (ХИ). У табели 9 су корелације фактора дефинисаних кибернетичким моделом регулативних функција са интензитетом депресивности и карактеристикама психопатског склопа личности добијене на репрезентативном узорку од 666 мушкараца старих 18 година, дакле на истом узорку на коме су добијени резултати који су послужили за анализу релација психопатије и депресивности приказану у овом раду.

Табела 9. Корелације конативних фактора са психопатским карактеристикама и мером депресивности на узорку од 666 мушкараца старих 18 година

	ДЕЛТА1	ДЕЛТА3	СИГМА1	СП5	Д6РР
ЕПС	-.06	.08	.11	.00	-.14
ХИ	.65	.55	.45	.64	.66
АЛФА	.70	.64	.40	.66	.68
СИГМА	.48	.53	.68	.57	.45
ДЕЛТА	.59	.50	.52	.64	.86
ЕТА	.74	.67	.51	.70	.75

Очигледно је да је и ова хипотеза конгруентна конфигурацији корелација приказаних у табели 9, што значи да две хипотезе засноване на сасвим различитим теоријским конструктима имају приближно једнако упориште у резултатима емпиријских истраживања.

Наравно, тешко је на основу резултата добијених обичном корелацијском анализом донети икавак сигуран суд о томе која је од ове две хипотезе исправна. Уосталом, разлике између психоаналитичких и кибернетичких концепција су можда више привидне него стварне, и последица су употребе различитих термина који се односе

на нешто што има исту психолошку, дакле физиолошку суштину. Међутим, у прилог друге хипотезе иду резултати једне мале анализе изведене на основу једног врло простог структуралног модела. Наиме, ако је та хипотеза исправна, корелација очекиваних вредности у тесту депресивности на основу конативних фактора и очекиваних вредности на основу варијабли којима је описан психопатски склоп личности морала би бити приближно једнака корелацији између индекса психопатије и депресивности. Резултати те анализе приказани су у табели 10 којој су са μ означене аритметичке средине, а са σ стандардне девијације очекиваних вредности у тесту депресивности на основу конативних, односно на основу психопатских карактеристика, док су са ρ означене мултипле корелације тих карактеристика и депресивности. Са ψ је означена корелација очекиваних вредности, а са ξ највећа добијена корелација између индекса психопатије и депресивности која је постигнута када је тај индекс дефинисан као прва Раова компонента варијабли којима је описан психопатски склоп личности.

Табела 10. Резултати структуралне анализе депресивности на основу конативних фактора и варијабли којима је описан психопатски склоп личности

Предиктори	μ	σ	ρ	ψ	ξ
Конативни фактори	20.23	10.24	.90	.74	.71
Индикатори психопатије	17.67	8.46	.74		

Ако је судити на основу резултата ове анализе, узрок повезаности између психопатије и депресивности су глобални поремећаји система за регулацију и контролу неуралних функција. Ипак, резултати ове анализе су само аргумент, али не и доказ хипотезе изведене из кибернетичког модела конативног функционисања, јер би морали бити упоређени са резултатима слично проведених анализа изведених на основу других структуралних модела.⁶

⁶ Нажалост, аналогна анализа на основу психоаналитичког модела није могла бити изведена на довољно убедљив начин јер је психоаналитичка хипотеза суштински компликованија од кибернетичке и захтева да се у структурални модел угради нека мера сукоба ида и суперега и нека мера интегративне ефикасности его формације. То није могло бити учињено са довољним степеном веродостојности због изузетно ниске поузданости Кателових тестова ида, ега и суперега. Према томе, објективна провера не само ове хипотезе, већ и многих других психоаналитичких конструката и њихових релација или њихових ефеката биће могућа тек када ти конструкти буду операционализовани на довољно поуздан и довољно ваљан начин. Како сада ствари стоје постигнута је прихватљива операционализација конструката оралне и аналне агресивности, и у после-

Међутим, нешто је готово сасвим сигурно: ни у једном организованом систему није могућ поремећај неких компонената тог система који не изазива поремећаје у функционисању осталих компонената (Месаровић и Такахара, 1975; Кудрјавцев, Подколзин и Ушчумлић, 1985), па то вреди и за поремећаје система који генеришу психопатски персонални склоп, и поремећаје система који контролишу ефикасни ниво функционисања целог система за регулацију и контролу конативних функција.

Могуће је, међутим, поставити још неколико експликативних хипотеза. Једна је да је веза између психопатије и депресије ефекат агресивности. Разлика је у томе што је код класичне депресије агресивност усмерена "унутра", у структуру особе, док је код психопатије она окренута "споља", у друштвену средину. Међутим, у оба случаја, када је контрола агресивног набоја компромитована, татаоидни импулси ида могу потећи у оба смера. Доказ за ово је, на емпиријској равни, да свако треће извршено убиство у Великој Британији прати самоубиство убице (Стор, 1989). Ова Фреудова хипотеза није заправо несагласна са кибернетичким аксиомом о међузависности делова организованих система⁷, колико год изгледала не-обично људима здравог разума, коме и којима и онако нема места у науци.

Још би једна хипотеза могла да буде узета у обзир: она о протективној важности психопатије спрам екстремне депресије када она запрети аутодеструкцијом. Ако је ова хипотеза тачна онда је веза између депресије и психопатије нужна, последично-узрочна, а не функционална или пробабилистичка. У том случају, могло би се рећи да иза сваке психопатије лежи латентна депресија.

дње време, конструкта снаге суперега, али недостаје ваљана операционализација ида, и што је најважније, поуздана и ваљана операционализација снаге ега.

⁷ Због тога је А. Хошек предложила да се ова хипотеза провери на неколико врло једноставних начина. Први је рачунање симетричних и асиметричних коефицијената асоцијације између резултата у некој скали суицидалних тенденци и некој скали социјалног хостилитета, на пример на скали суицидалног ризика коју су конструисали Волф и Пришлин (1988) ревизијом и амалгамцијом Сторкове скале суицидалног ризика (Сторк, Ј. 1970) и скале са истим предметом мерења коју је конструисао М. Биро (Биро, 1980) и скале за процену социјалног хостилитета коју су конструисали Јербић и Лукић и ревидирао Б. Волф (Момировић, Волф и Игњатовић, 1988). Нажалост, подаци који су потребни за ову анализу, прикупљени на репрезентативном узорку од преко 800 испитаника, уништени су наредбом неке овим ауторима непозанте особе са очигледно поремећеним функцијама когнитивних процесора и конативних регулатора. Други начин је једноставно поређење аритметичких средина убица и нормалне популације, и/или психопата и нормалне популације на скали суицидалног ризика.

Ниједна од ових хипотеза не може, наравно, да до краја разјасни природу везе између депресије и психопатије. Оно што је ипак сигурно је да психопатију не прати само познати тријас манифестних симптома већ и четврти – депресија, која се не мора манифестовати при површној експлорацији или опсервацији свакодневног понашања. У ствари, сваку психопатију прати и депресија која је замаскирана агресивном безосећајношћу, екстремном импулсивношћу и ничим контролисаним егоизмом. У уобичајеним експлорацијама психопата (интервју и систематско посматрање) клиничари и форензичари уочавају наведени тријас симптома, али не и депресију. Изгледа да тек психометријска испитивања разоткривају целину клиничке слике.

И, на крају, треба узети у обзир чињеницу да постоји, као што су показала бројна истраживања (види, на пример, податке о томе у Бергер, Биро и Хрњица, 1990), значајна генетичка детерминираност и депресије и психопатије тако да има смисла потражити њихово заједничко језгро у генетички оријентисаним психолошким истраживањима.

У сваком случају прилично је јасно да емпиријски налази о значајној и знатној повезаности психопатије и депресије отварају неколико проблема чије решење може бити од извесног значаја за разумевање људског понашања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бергер, Ј.; Биро, М.; Хрњица, С. (1990): *Клиничка психологија*. Београд: Научна књига.
2. Биро, М. (1980): Конструкција скале за процену суицидалног ризика. *Социјална психијатрија*, 10: 93-114.
3. Биро, М.; Бергер Ј. (1981): *Приручник за ММПИ-201*. Београд: Савез друштава психолога Србије.
4. Blackburn, R. (1975): An Empirical Classification of Psychopathic Personality. *British Journal of Psychiatry*, 127: 456-460.
5. Blackburn, R. (1985): Identifying the Psychopath: The Relation of Cleckley-s Criteria to the Interpersonal Domain. *Personality and Individual difference*, 6: 375-386.
6. Cleckley, H. M. (1976): *The Mask of Sanity*. St. Louis: Mosby.
7. Дедић, Г. (1999): *Особине личности и манифестације маладаптивних облика понашања војника у периоду адаптације*, Докторска дисертација, Војномедицинска академија, Београд.
8. Hare, R. (1970): *Psychopathy: Theory and Research*. New York: Willey.
9. Хорга, С.; Игњатовић, И.; Момировић, К.; Гредељ, М. (1982): Прилог познавању структуре конативних карактеристика. *Психологија*, 15, 3: 3-21 и 4: 17-34.
10. Хошек, А. (1994): Предлог поступака за процену ефикасности процеса социјализације. *Часопис за клиничку психологију и социјалну патологију*, 1, 1-2: 229-250.

11. Хошек, А. (2000): *Елементи социологије спорта. I. Спорт и процес социјализације*. Лепосавић: Универзитет у Приштини.
12. Костић, П. (1989): *Селекција људства и предикција прилагођености појединца захтевима војне организације*. Докторска дисертација, Филозофски факултет, Сарајево.
13. Кудрявцев, В. Б.; Подколзин, А. С.; Ушумлић, Ш. (1985): *Въведение в теорию абстрактных автоматов*. Москва: Издательство Московского Университета.
14. Мекеј, Д. (1978): *Клиничка психологија: теорија и терапија*. Београд: Нолит.
15. Месаровић, М. Д.; Такахара, Y. (1975): *General systems theory: Mathematical foundations*, New York: Academic Press
16. Момировић, К. (1971): *Структура и мјерење патолошких конативних фактора*. Загреб: Републички завод за запошљавање.
17. Момировић, К.; Хорга, С.; Боснар, К. (1982): Прилог формирању једног кибернетичког модела структуре конативних фактора. *Кинезиологија*, 14, 5: 83-108.
18. Момировић, К.; Волф, Б.; Игњатовић, И. (1988): Метријске карактеристике скале социјалног хостилитета (ФРОМ). *Примијењена психологија*, 9, 1-2:17-21.
19. Момировић, К.; Волф, Б.; Цамоња, З. (1992): *Кибернетичка батерија конативних тестова*. Београд: Центар за примевену психологију.
20. Момировић, К.; Хошек, А. (1997): Утицај особина личности на социјализовано понашање. У *Васпитање и алтруизам*, 268-278. Београд: Институт за педагошка истраживања.
21. Момировић, К.; Хошек, А. (1999): Једна асиметрична мера асоцијације између две квантитативне варијабле. *Психологија*, 32, 1-2:117-124.
22. Момировић, К.; Волф, Б.; Поповић, Д. А. (1999): *Увод у теорију мерења. II. Интерне метријске карактеристике композитних мерних инструмената* (2⁰ издање). Приштина: Универзитет у Приштини.
23. Момировић, К. (2001): SEGAN: Segmental analysis of dependence of two sets of quantitative variables. Програмска библиотека ИКСИ.ЛИБ. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
24. Момировић, К. (2002): ТАУЗ: Израчунавање симетричне и асиметричних коефицијената корелације између две стандардизоване квантитативне варијабле. Програмска библиотека ИКСИ.ЛИБ. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
25. Момировић, К.; Поповић, Д. А. (2002): *Психопатија и криминал*. Лепосавић: Универзитет у Приштини.
26. Момировић, К. (2002): РТТ1: Програм за израчунавање формално дефинисаних метријских карактеристика композитних мерних инструмената. Програмска библиотека ИКСИ.ЛИБ. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
27. Настовић, И. (1985): *Его психологија психопатије*. Горњи Милановац: Дечје новине.
28. Пришлин, Р.; Момировић, К.; Волф, Б. (1988): Метријске карактеристике скале депресивности Д6Р. *Примијењена психологија*, 9, 1-2:31-38.
29. Радуловић, Д. (1998): Бихејвиоралне и неурофизиолошке карактеристике психопатских преступника. *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 36, 2:125-146.

30. Rudas, T. (1998): The mixture index of fit. In A. Ferligoj, *Advances in methodology, data analysis and statistics*, 15-22. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Стрп, Е. (1989): *Људска адекватност*. Београд:НОЛИТ.
32. Stork, J. (1970): *Fragebogentest zur Berteilung der Suicidgefar*. Salzburg: Mueller Verlag.
33. Волф, Б.; Пришлин, Р. (1988): Метријске карактеристике ревидиране форме Сторкова упитника за процјену суицидалног ризика. *Примијењена психологија*, 9, 1-2: 23-31.

Konstantin Momirović, Beograd,
 Petar Kostić, Niš

PSYCHOPATHIC PERSONALITY AND DEPRESSION

Summary

Five measures of psychopathic personality pattern and a test of depression were applied to a random sample of 666 male examines 18 years old. Relations of depression and measures of psychopathic personality pattern were assessed by symmetric, asymmetric and segmental correlation coefficients. Significant and substantial asymmetric relations between antisocial personality disorders and depression were obtained. On the basis of psychopathic personality pattern level of depression can be better assessed then the antisocial personality disorder on the basis of depression.

Key words: antisocial personality disorder, depression